

запазена задна повърхност показва, че арата е използвана най-вероятно също за сполия в регистрирания зид. Отделянето ѝ от него обяснява и съвременните счупвания и други повреди по паметника както и дълбоката цепнатина, която го пресича отдясно наляво. Височината на сложно профилирания долен перваз е 18 см, а ширината 33 см. Надписното поле над него не е изцяло запазено. Отчупени са части от страничните ръбове, което е засегнало и надписа. Най-голямата запазена височина на полето е 13,5 см при широчина 24 см. В него, без да е ограничен от рамка, е издълбан надпис на латински език в три реда, без самите редове да са напълно хоризонтални. Буквите се стесняват в последния ред, височината им варира слабо – от 2,3 см до 3 см, но това също допринася за усещането за недостатъчна площ, върху която е нанесен текстът.

Чете се:

... (in)vict(o) • v(otum)

p(osuit) • pro • salute

sua • Sise(s) • Mucasi...

Буквите са изписани сигурно като височината на буквата S надхвърля височината на реда, буквата U всеки път е изписана с различно широка извивка долу, което показва, че каменоделецът, макар и сам умеещ да чете и пише, не е достатъчно опитен за направата на естетично изглеждащ надпис. Паметникът не е полиран, което също допринася за впечатлението за не дотам добър външен вид на надписа. Като палеографска особеност заслужава да се отбележи и изписването на буквата L с долна хаста, започваща от средата на реда и съединена с вертикалната под тъп ъгъл без височината на буквата да надвишава тази на останалите букви в реда. Буквата A е изписана без хоризонтална хаста, а буквата E е с най-голяма височина. Обикновено хастите завършват със серифи. След всяка дума са поставени словоразграничители.

Епитетът, придружаващ името на божеството, на което е направено посвещението, не е изцяло запазен, но въпреки това допълването му не представлява трудност. От епитета са запазени буквите victoi. Свободното място в началото на реда позволява изписването само на една нормално широка и една много тясна буква, от което следва и най-логичното допълване до епитета [in]vict(us). Епитетът, въпреки че не е сред най-разпространените, се среща относително често и свързан с различни божества.

Посвещения на Deus invictus са известни от военни центрове като Oescus (ILBulg 30, 31, 32), Novae (IGBulg 289, 290, 291) и Iatrus (IGBulg 343) и от близката околност на Велико Търново (IGbulg 380).

Като епитет на Митра *invictus* е регистриран отново предимно в надписи от военни центрове като *Oescus* (ILBulg 29), а посвещението на *Sol invictus Mithra* е намерено в *Ratiaria* (Геров 1950 – 1952, 369, № 196)

Епитетът се среща и в надписи с посвещения на Херкулес. Така отново от *Oescus* произхожда надписът на Луций Валерий Дотиан (ILBulg 37), от *Melta* е посвещението на Гай Метий Сабин (ILBulg 225), а от Бяла произхождат две посвещения – от *Aurelius Herodes* и *Iulia Supte* (Геров 1950-1952, 371, № 241) и от *Aurelius Herodes* (Геров 1950 – 1952, 371, № 242). В Стража, Търговишко е намерен надписът на *Aurelius Disdosi* (Геров 1950 – 1952, 362, № 96)

В разглеждания надпис не са запазени данни на кое божество е направено посвещението. Формулата, използвана за посвещението – *votum posuit* – е изписана съкратено, което е най-често срещаната практика в провинцията и не само. Примерите са многобройни (ILB 242, 244, 245, 258, 274, 417) без да е възможно да се използва за допълването на името на божеството, на което е направено посвещението.

Имената на посветителя са тракийски и сред относително редките, а комбинацията им, във формата, в която са изписани, поставят въпроса за начина на предаване на тракийските имена в латинските надписи.

Личното име на посветителя е регистрирано в надписа във формата *Sise(s)*. То не е непознато, но въпреки че се среща в няколко различни форми в надписи както на гръцки, така и на латински език, е относително рядко и обект на научна дискусия.

Формата на името *Tzitzis* (Dana 2014, 408) е засвидетелствана като име на един от четирима освободенци, участвали в издигането на надгробната плоча на неизвестния от други надписи *Gaius Iulius Vindex*, ветеран, живял 60 години и погребан в *Naissus*.

Формата *Ziζis* е засвидетелствана също еднократно в неиздаден надпис от провинция Египет, което не позволява по-нататъшна интерпретация. (Dana 2014, 408)

Под възстановената форма *Σιοϋς* името е засвидетелствано, според издателите му, и в надпис от Истрос, датиран в III в. сл.Хр. (ISM I 229,6). Дана, основавайки се на данните от същия надпис, смята, че име *Σιοϋς* (*m*) не съществува (Dana 2006, 323). Той застъпва мнението, че във формата *Μαζιρίνα Σιοι* второто име не следва да се разглежда като патронимикон, а второ дакийско лично име. Същото име е засвидетелствано и като име (*Iulia Sisi*) на майка на преторианеца *Aurelius Domitianus*, по рождение от Дакия, служил в VIII преторианска кохорта и починал в Рим на четиридесет години (CIL VI 2696). Надписът е датиран въз основа както на използваните формули, така и по палеографски белези в III в. (

edr.it/edr_programmi/res_complex_comune.php?do=book&id_nr=&fo_antik=&fo_modern=&Bibliografia%5B%5D=&Testo=Sisi&boolTesto=AND&Testo2=&bool=AND&ordinamento=id_nr&javasi=j, извлечено на 24 юни 2019 г.) обстоятелство, което подкрепя мнението на Дана. Като такова името е включено и в ономастикона на тракийските имена (Dana 2014, 323).

Формата Sise[s] обаче е регистрирана и в надпис-графит върху съд, намерен във вила, разположена в община Йенердорф, Австрия, т.е. в римската провинция провинция Горна Панония (AE, 2002, 1146). Надписът е датиран във II в. сл.Хр. и публикуван с допълване на окончанието без забележки по отношение на сигурността на съществуването на името. Надписът, състоящ се от една дума, не позволява сравнение и вероятно поради това не е включен в ономастикона на тракийските имена на Дана.

Формите Ζειζεις и Ζειοεις са регистрирани в много лошо запазен надпис върху надгробна стела на семейство траки, намерен в Кунино (Viculus Trulensium), територията на античната Монтана (IGBulg 506) Двете форми на името фигурират като имена на две поколения жители на това селище, живели в края на III в. сл. Хр. (Геров 373, № 296, който се позовава на датировката на Д. П.. Димитров 1942, 36, № 51, датирал надписа най-рано в края на второто десетилетие на III в. сл.Хр.) Заслужава да се отбележи и обстоятелството, че античният viculus Trulensium и съвременното село Бресте отстоят на разстояние от около 13 км.

Под формата Sises името е засвидетелствано и в надгробен надпис, намерен в землището на същото село Бресте(територията на Ескус) (ILBulg 176). Не само личното име на починалия е изписано под формата Sises, но и когноменът на лицето – под формата Mucasenis. Надписът очевидно е дело на каменоделец, който не се справя достатъчно добре с латинския език, защото изписването на други думи в останалата част на текста също е изпълнено с неточности. Надписът е датиран във II в. сл. Хр. Дана (Dana 2014, 407) приема четенето на Геров, че правилната форма на името е Zises Mucazenis и че засвидетелстваната форма съответства на името Zises, което от своя страна вероятно е опростеният вариант на незасвидетелстваното до момента име [Zizis], но реконструирано от останалите регистрирани негови форми.

От направения преглед на регистрираните форми на името [Zizis] в надписите ясно се вижда, че както в засвидетелстването му на гръцки, така и така и на латински език съществува проблем при предаването на звуковете на името, което заедно с обстоятелството, че името не е много често срещано ясно показват, че засвидетелстваната форма Sise(s) следва да се разглежда като още един пример за различните изписвания на тракийското име [Zizis].

Когноменът на лицето-посветител в разглеждания надпис не е изцяло запазен. Затова и допълването му позволява два варианта.

Първият вариант, при който името би могло да се допълни до Mucasis, когномен, който е много рядко срещан и примерите до момента се свеждат до единствен надпис от Рим, датиран в периода 231 – 270 г., в който е споменат [Aurel]lius Mucasis, служещ в VII Преторианска кохорта. (Dana 2014, 235=CIL VI, 32564b6).

Втората възможност е допълването до името Mucasius, което е засвидетелствано, въпреки че не в многобройни, в надписи както на латински, така и на гръцки език в широк географски ареал.

Надписите на латински език произхождат от различни провинции, но на практика са свързани само с две лица. В три надписа на латински език името фигурира като когномен на лице, жител на Томи, притежаващ значителна поземлена собственост на територията на града, което е и причината за немалкото, достигнали до нас надписи, поръчани от него (ISM, II, 128, 227 и ISM, IV, 84; Dana 2014, 236) Второто лице е споменато в надпис-епитафия на войник от Първа тракийска кохорта, датиран в I в. сл. Хр. (CIL XIII 8099) и произхождащ от провинция Долна Германия. Човекът, погрижил се за направата на паметника на починалия, е неговият брат, носещ името Mucasius. Според Дана името Mucasius би могло да се възприема като латинизирана форма на името Mo(v) καίς или на Μουκασίς като последната форма е особено популярна в Източна Македония (Dana 2014, 236).

Името е засвидетелствано и като лично име в няколко надписи на гръцки език от провинции Витиния и Фригия (Dana 2014, 236) с различения Μουκασίος и Μουκασίος.

Изброените немногочислени примери за носители на името показват, че независимо от това, с кой от двата когномена ще бъде допълнено името на посветителя, което от достигналите до нас сведения не може да бъде определено, естествено се поставя въпросът за евентуалната му връзка с другите лица, чиито имена присъстват в известния вече надпис от региона на с. Бресте.

Отговорът, според нас, се съдържа в определяне на датировката на надписа. Въпреки краткостта и степента на запазеност палеографията му и преди всичко много специфичното изписване на буквата L, което не е непознато от други надписи, намира паралели в няколко надписа от провинция Долна Мизия. Така в надпис, произхождащ вероятно от Oescus (ILBulg 68), датиран в IV в., е характерно сходство в палеографията на текста. Сходно е изписването и на буквата S в двата надписа с височина малко надхвърляща височината на останалите букви в реда и гъсто гравирани една след друга букви. Характерното за периода изписване на буквата L, както и не по-малко свойственото на

надписите от втората половина на III сл. Хр. гъсто разположение една до друга на отделните букви, които едновременно с това са малко повисоки, отколкото широки, е видно и в разрушен вече посветителен надпис на Зевс Сбелсурд, издълбан върху скала непосредствено до брега на р. Дунав, на около 1400 м източно от Сомовит (ILBulg 134 и датиран от издателя, Т. Герасимов, във втората половина на III в. въз основа на автопсия). Ако сравним изписването на буквите в надписи, намерени в непосредствена близост до землището на с. Бресте, то тогава виждаме, че епитафията на P. Valerius Tzita, намерена в голямото римско селище, разположено южно от с. Глава, община Червен бряг (ILBulg 150) и датирана от В. Бешевлиев въз основа на палеографията и формулите във втората половина на III или началото на IV в. показва същите гъсто подредени, поскоро високи, отколкото широки букви, изписването на буквата L с хоризонтална хаста под нивото на реда. Друг надпис – епитафия на Амика, поставена от свекъра ѝ – Марк Аврелий Максим, войник от Първи Италийски легион, с много сходни на разглеждания надпис палеографски белези, е намерен в Никополис ад Иструм (ILBulg 367) и отново датиран във втората половина на III в.

От приведените примери, показващи голямо сходство с изписването на разглеждания надпис, е видно, че той трябва да бъде датиран във втората половина на III в. сл. Хр. И ако сравним данните от надгробната стела с изписаните върху нея мъжки имена Sises и Mucasenis с имената от разглеждания посветителния надпис – Sises Mucasi...- то е несъмнено, че в региона тези мъжки тракийски имена са типични и, макар че това в момента не може да бъде определено със сигурност, не е изключена и родствена връзка между Sises Mucasi... от разглеждания надпис и Sises Mucasenis, който заедно със своята съпруга Vendina Vitua издигат надгробна стела на сина си Tarzanio.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

- Геров 1950-1952:** Б. Геров. Романизмът между Дунав и Балкана от Хадриан до Константин Велики. Ч. II. – Годишник на Софийския университет. Историко-филологически факултет, XLVIII, 1950 – 1952, 307 – 415.
- Димитров 1942:** Д. П. Димитров. Надгробните плочи от римско време в Северна България. С., 1942.
- Dana 2006:** D. Dana. Les noms de facture Thrace dans LGPN IV: Les noms fantômes et d'autres corrections. – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, 157, 2006, 127 – 142.
- Dana 2014:** D. Dana. Onomastocon Thracicum. Répertoire des noms indigènes de Thrace, Macédoine orientale, Mésies, Dacie et Bithynie. Athènes, 2014.
- ISM :** Inscriptions de Scythie Mineure. Deuxième série. Vol. IV. București, 2015.

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ:

AE – L'Année épigraphique – 1888.

IGBulg – Inscriptiones Graecae in Bulgaria repretae v. I-V

ILBulg – Inscriptiones Latinae in Bulgaria repretae

ТЕКСТ КЪМ ИЛЮСТРАЦИИТЕ:

Табло XX. I. Надпис от с. Бресте.

DEDICATIVE INSCRIPTION FOUND IN THE BRESTE VILLAGE,
PLEVEN REGION

Krassimira KARADIMITROVA

(Summary)

In 2016, the lower sector of a dedicative ara was discovered during a terrain survey in the land of Breste village, Pleven region and entered the Stone Monuments Depot of NIAM – BAS under Inv. N K 8537.

The ara is made of white fine-grain marble without inclusions; its upper sector is broken as well as a large fragment of its left half, fragments of its lower surface and large sections from its back. In its current state, it is 33,50 cm high, the same in width and 21 cm thick, with calcite deposits all over the preserved rear surface.

The inscription field is not completely saved. Sections of the side edges are broken so affecting the inscription. In its present state the field is 15,5 cm high and 24 cm wide. It bears a carved Latin inscription in three lines, without being bounded by a frame and without the lines themselves being completely horizontal. The height of the letters varies from 2 to 3 cm.

The inscription reads:

...

(in)vict(o) • v(otum) m(erito)

p(osuit) • pro • salute

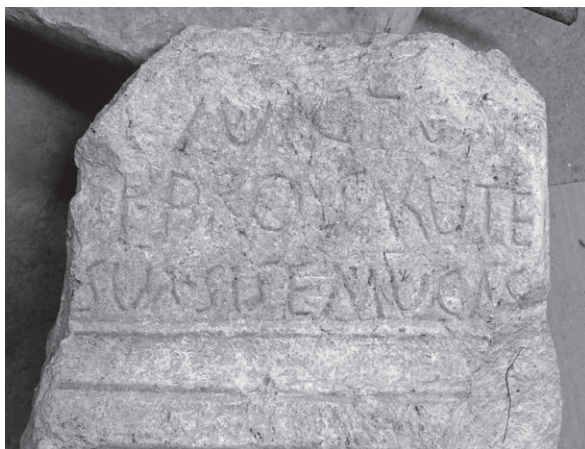
sua • Sise • Mucasi...

The names of the dedicator are Thracian and relatively rare. The personal name Sise(s) does not appear for the first time in inscriptions. In the form of Zises, the name has been attested in the epitaph of Zises

Mucazenis found in Breste (the territory of Oescus) (ILBulg 176), dating from AD 2nd c. It is generally accepted that it is the simplified version of Zizis, the latter unprecedented so far.

The patronimicon could be completed to Mucasius, a cognomen which appears very rarely and up to now the examples come only from an inscription from Rome (CIL 06.02390b) dating from the period of 231 – 270 or Muisis.

The monument is dating from the second half of the 3rd – early 4th c. on the grounds of the paleographic data and is a valuable testimony to the prosopography of the age.

I

1

2

3

4